

УДК 330.33:658.14/17

А.А. Моголівець

аспірант,

ORCID: 0000-0002-8138-2041

Київський національний університет будівництва і архітектури

ДІЛОВІ ЦИКЛИ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ: ВИЯВЛЕННЯ, АНАЛІЗ ОЦІНКА

Здійснено теоретичне узагальнення підходів до економічної циклічності, проаналізовано різні типи економічних циклів, їх особливості та причини. На основі показників зміни обсягу ВВП України і будівництва за 2002-2018 рр. визначено, що економічна циклічність притаманна українській економіці, серед коливань ділової активності досить чітко можна виділити двох-чотирьохрічні цикли Китчина, цикли Жюгляра, які мають період коливань сім-одинадцять років.

Ключові слова: *будівництво, економічний цикл, індикатори, ділова активність, фінансова стійкість.*

Вступ. Циклічність економічного розвитку є достатньо багатограним складним явищем, складність якого підтверджується не здатністю аналітиків передбачити точні терміни зміни траєкторії і фаз економічних циклів (інколи мають назву «цикл ділової активності», «бізнес цикл»). У даний час існує можливість тільки визначати загальні тенденції економічної кон'юнктури та ділової активності, прогнозувати напрямок розвитку економіки (зростання чи спадання). Однією з головних причин цього є велика кількість різноспрямованих факторів, які неможливо одночасно врахувати, що можуть впливати на виникнення або загасання головних фаз циклу, згладжувати його проміжні фази, а головне здійснювати вплив на їх тривалість, вплив на економіку окремого національного господарства економічних зв'язків з іншими країнами та міжнародних грошових потоків тощо, які можуть згладити або посилити окремі фази циклу ділової активності в середині країни.

Сьогодні для будівельних підприємств надзвичайно актуальною є потреба пошуку шляхів зменшення негативного впливу економічних циклів на фінансову стійкість, розробки ефективних методів прогнозування зміни фаз економічного циклу з метою розробки упереджувальних заходів зі зменшення негативного впливу коливань ділової активності, а також використання можливих резервів розвитку у разі позитивного впливу циклічності.

Аналіз досліджень і публікацій. Економічну циклічність, способи управління підприємствами в умовах змін ділової активності, теоретико-методичні засади, практичні рекомендації з дослідження економічних циклів наведено у праця М.М. Авсентьєва, А.І. Амоші, А. Бернса, В.С. Дараяна, Ю.П. Івахненко, Н.Д Кондратьєва, С. Кузнєця, Г.М. Куманіна, Л.А. Мендельсона, С.М. Меншикова, В. Митчела А.М. Румянцева, Ю.В. Яковця та інших. Питаннями прогнозування економічних циклів,

їх впливу на розвиток підприємств будівельної галузі займаються зарубіжні і вітчизняні вчені, серед яких можна назвати І.В. Антохонову, О.Ю. Беленкову, А.М. Єрїну, О.Ю.Коваленко, С.А. Кошечкіна, А.Л. Скрипника та ін.

Формулювання цілей та завдання статті. Метою статті є визначення впливу економічних циклів на українську економіку і на будівельну діяльність.

Основна частина. Сутність економічних циклів досить повно розкривається з точок зору різних теорій щодо походження явища економічної циклічності, і для розуміння природи циклічності в будівельній галузі необхідно досліджувати фактори, що впливають на будівельні підприємства, час та глибину підйомів і спадів на галузевому рівні та індикатори які можуть передувати настанню кожної із фаз циклу, причини цього економічного явища, що дозволить з різних сторін дослідити особливості економічної циклічності в будівництві.

Основні макроекономічні показники-індикатори змін фаз ділового циклу безпосередньо впливають на обсяги замовлень на нове будівництво, капітальний ремонт, реконструкцію, вартість будівельної продукції, платоспроможний попит за виконані роботи. Зокрема, періодичні зміни обсягів інвестицій, ставки відсотку, цін ресурсів, зарплат і зайнятості детермінують і собівартість будівництва, і портфель замовлень підрядних підприємств, що звичайно позначається на їх фінансовому результаті та фінансовій стійкості.

При здійсненні аналізу впливу економічної циклічності на фінансову стійкість будівництва, для визначення змін ділової активності обрано показники «зміна обсягу ВВП України» та «зміна обсягу ВВП будівництва» у 2002-2017 рр.[] (табл. 1), а для визначення фінансової стійкості підприємств виду діяльності «будівництво» - ряд показників, які наведено на рис.1.

В той час як економіка в цілому негативно реагує на зменшення ділової активності, існують галузі, що відчують на собі коливання економіки більше ніж інші, так звані «циклічні галузі». Але під час підйому вони розвиваються швидше за інші. До циклічних галузей належать насамперед виробники товарів довгого користування, а саме: автомобілебудування, побутова техніка, електроніка, будівництво.

На рис 1-3. Можна побачити, що зміни ділової активності у будівництві мають більшу амплітуду, ніж у цілому по економіці. Це означає, що у разі економічного підйому будівництво буде зростати більш високими темпами, ніж більшість галузей, але у разі падіння криза у будівельній галузі буде більш значною.

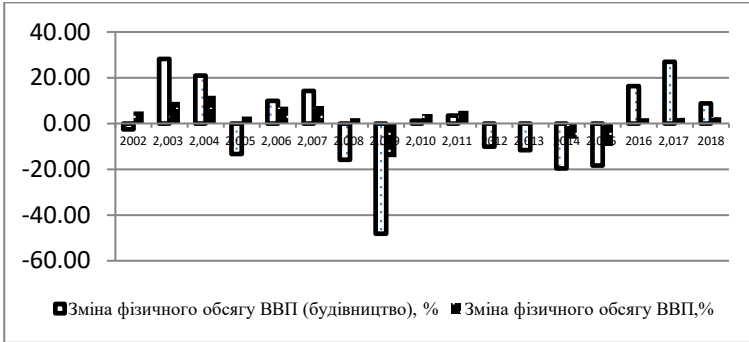

Рис.1 Економічні цикли в економіці України і у будівництві у 2002-2018 рр.

Рис.2 Вплив економічних циклів на введення в експлуатацію житла.

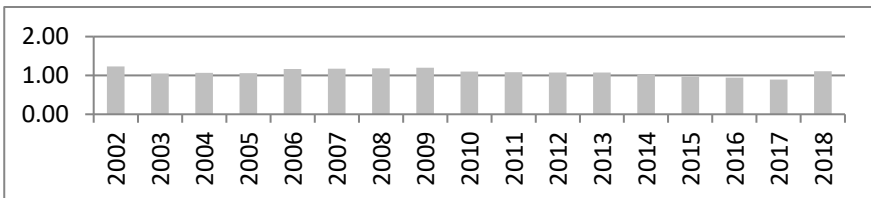

Рис.3. Зміна проростів продуктивності праці у будівництві у 2002-2018 рр.

Рис.3. Зміна проростів заробітної плати у будівництві у 2002-2018 рр.

Можна побачити, що зміна ділової активності впливають на показники розвитку у будівництві, а саме: на продуктивність праці, заробітну плату, обсяги введеного житла тощо.

Найтриваліші хвилі ділового циклу спричиняються необхідністю структурної перебудови технологічної бази суспільного виробництва. Тобто причина неминучої кризи розвитку та нового поштовху до економічного росту — невідповідність існуючих потужностей, інфраструктури, основних засобів та способів поєднання виробничих ресурсів із вимогами глобальної економіки. Будівельна галузь при цьому виступає одночасно і гальмівним чинником, через високу капіталомісткість та досить тривалий час усунення технологічного розриву, і локомотивом посткризового відновлення. В останньому випадку потрібні чималі інвестиційні притоки у реконструкцію, модернізацію, нове будівництво. Зазначене стосується і менш тривалих хвиль циклів Кузнеца. Періодичні ускладнення фінансового забезпечення будівельної діяльності виникають внаслідок синхронного надходження кредитних ресурсів до багатьох суб'єктів, серед яких багато і замовників будівництва, та подальшої одночасної неспроможності своєчасно розраховуватись із боргами численної кількості позичальників. Масові видачі кредитів у період економічного піднесення неминуче тягнуть за собою не менш масові несплати відсотків та неповернення позикових коштів, що в свою чергу руйнує банківську систему і унеможливує будівельну діяльність, яка вимагає систематичного звернення до зовнішніх фінансових джерел. У такий спосіб будівництво перебуває під впливом циклів Жюгляра. Цикли Китчина, як і приватні господарські цикли, насамперед впливають на бажання потенційних замовників щодо розширення потужностей, зведення нових об'єктів житлової та офісної нерухомості. Адже надлишок товарних запасів спричиняє простоювання існуючих засобів праці і жодним чином не сприяє введенню в експлуатацію нових промислових чи інфраструктурних об'єктів. Це ж стосується житлової та комерційної нерухомості у випадку значної вакантності існуючих площ. Навпаки, дефіцит промислової та будівельної продукції у перспективі створює сприятливі

умови для будівельного бізнесу, а збільшення обсягів діяльності дає змогу покращити його фінансову безпеку.

Висновки. На рис 1. Можна побачити, що серед коливань ділової активності досить чітко можна виділити двох-чотирьохрічні цикли Китчина, і менш чітко – цикли Жюгляра, які мають період коливань сім-одинадцять років. Тому можна зробити висновок, що еколювання ділової активності впливають на діяльність будівельних підприємств.

Список літератури:

1. Беленкова О.Ю. Вплив інвестиційної активності на обсяги будівельних робіт в Україні Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин.: зб. наукових праць. вип.30. 2013. С.17-26.
2. Стеценко С.П. Вплив сезонних коливань на вартісні параметри будівельного виробництва [Текст] / С.П. Стеценко, О.В. Литвиненко // Управління розвитком складних систем. – 2017. – № 32. – С. 179 – 185.
3. Сорокіна Л. В. Діагностика й регулювання стрибків економічного розвитку підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 2. С. 93 - 100.
4. Нищев С.К. Выживание предприятия строительной отрасли в ситуации деструкции рынка 2009 года – практические рекомендации. URL: <http://www.gdeetotdom.ru/analytics/building/1813396/>.
5. Ягельська К.Ю. Управління часом та економічними циклами в складі моделі випереджаючого національного економічного розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 5. Ч. 1. 2014. С.286-289.
6. Швецова Н. Є. Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця. 2017.19с.
7. Брижань І.А. Циклічний розвиток економіки та особливості розвитку промислового виробництва. Науковий вісник УжНУ. 2013. С.36-39
8. К.В. Смірнова, Н.І. Богдан Економічний цикл та його сутність. URL: <file:///C:/Users/fafe/Downloads/2241-4519-1-SM.pdf> С.199-203
9. Скрипник А.Л., Ткаченко Ю.О. Антициклічне управління будівельними підприємствами України як форма їх захисту від негативних наслідків економічної циклічності. Проблеми системного підходу в економіці. 2010. № 2.
10. Беленкова О.Ю. Вплив сезонних коливань на оборотні активи будівельного підприємства. Інвестиції: практика та досвід.2015. №19. С.48 – 53.
11. Волков В.П., Горошкова Л.А. Малі економічні цикли: теорія та вітчизняна практика. Науковий вісник УжНУ. 2014. С.270-275.
12. Рижаківа Г.М. Економетричне моделювання процесу формування обсягів реалізації продукції малих підприємств у будівництві. Будівельне виробництво. 2010. № 52. С. 49-54.
13. Титок В.В. Формування моделі житлового будівництва в місті. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин”, Вип.30. К.: КНУБА, 2013. 90-99с.

14. Juglar C. Des Crises commerciales et leur retour périodique en France, en Angleterre et aux États-Unis, — Paris, 1862

15. Korotayev, Andrey V., & Tsirel, Sergey V. A Spectral Analysis of World GDP Dynamics: Kondratieff Waves, Kuznets Swings, Juglar and Kitchin Cycles in Global Economic Development, and the 2008–2009 Economic Crisis. Structure and Dynamics. 2010. Vol.4. #1. P.3-57.

16. Akaev, A., & Korotayev, A. V. (2017). Global economic dynamics of the forthcoming years: a forecast. Structure and Dynamics, 10(1). Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/6r84f1b7>

17. Hirooka M. Innovation Dynamism and Economic Growth. A Nonlinear Perspective. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2006. URL: <http://www.e-elgar.com/shop/innovation-dynamism-and-economic-growth>

18. Державна служба статистики України URL: www.ukrstat.gov.ua

References

1. Bieliukova, O. (2013), “Vplyv investytsijnoi aktyvnosti na obsiah y budivel'nykh robot v Ukraini”, *Shliakhy pidvyschennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, vol. 30, pp. 17-26.

2. Stetsenko, S. and Lytvynenko, Oleksandr. (2017), “Influence of seasonal fluctuations on cost parameters of construction production”, *Management of Development of Complex Systems*, vol. 32, pp. 179 – 185.

3. Sorokina, L. V. (2007), “Diahnostyka j rehuliuвання strybkiv ekonomichnoho rozvytku pidpryemstva”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 2, pp. 93 - 100.

4. Nyshev, S.K. (2010) , “ Vyzhyvanye predpryiatia stroytel'noj otrasly v situatsyy destruktivnoho rynku 2009 hoda – praktycheskye rekomendatsyy”. URL: <http://www.gdeetotdom.ru/ analytics/building/1813396/>.

5. Yahel's'ka, K.Yu. (2014), “Upravlinnia chasom ta ekonomichnymy tsyklamy v skladi modeli vyperedzhaiuchoho natsional'noho ekonomichnoho rozvytku”, *Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 5, pp.286-289.

6. Shvetsova, N. Ye. (2017), Transformatsiia investytsijnogo potentsialu hlobal'noi ekonomiky v umovakh tsyklichnoho rozvytku. Donets'kyj natsional'nyj universytet imeni Vasylia Stusa. Vinnytsia, 19 p.

7. Bryzhan', I.A. (2013), “Tsyklichnyj rozvytok ekonomiky ta osoblyvosti rozvytku promysloвого vyrobnytstva”, *Naukovyj visnyk UzhNU*, pp.36-39.

8. Smirnova, K.V., Bohdan, N.I. (2015). Ekonomichnyy tsykl ta joho sutnist' Elektron. Resurs. file:///C:/Users/fafe/Downloads/2241-4519-1-SM.pdf S.199-203

9. Skrypnyk, A.L., Tkachenko, Y.O. (2010). Countercyclical management of construction enterprises in Ukraine as a form of protection against the negative effects of cyclical economic. Problems of system approach in economy, 2. Access: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/pspe/2010_2/index.html

10. Bieliukova, O. (2015), “The impact of seasonal fluctuations in current assets construction company”, *Investment: Practice and Experience*, 19, 48 – 53.

11. Volkov V.P. and Horoshkova L.A. (2014), “Mali ekonomichni tsykly: teoriia ta vitchyzniana praktyka”, *Naukovyj visnyk UzhNU*, pp.270-275.

12. Ryzhakova, H. M. (2010), “Ekonometrychne modeliuвання protsesu formuvannya obsiahiv realizatsii produktsii malykh pidpryemstv u budivnytstvi”, *Budivel'ne vyrobnytstvo*, vol.52, pp. 49-54.

13. Tytok, V.V. (2013), “Formuvannya modeli zhytlovoho budivnytstva v misti”, *Shliakhy pidvyschennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannya rynkovykh vidnosyn*, vol.30, pp. 90-99.

14. Juglar, C. (1862). *Des Crises Commerciales et de leur retour périodique en France, an Angleterre et aux Etats-Unis*. Paris: Guillaumin, 361.

15. Korotayev, Andrey V., & Tsirel, Sergey V. A Spectral Analysis of World GDP Dynamics: Kondratieff Waves, Kuznets Swings, Juglar and Kitchin Cycles in Global Economic Development, and the 2008–2009 Economic Crisis. *Structure and Dynamics*. 2010. Vol.4. #1. P.3-57.

16. Akaev, A., & Korotayev, A. V. (2017). Global economic dynamics of the forthcoming years: a forecast. *Structure and Dynamics*, 10(1). Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/6r84f1b7>

17. Hirooka, M. (2006), *Innovation Dynamism and Economic Growth. A Nonlinear Perspective*. Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2006. URL: <http://www.elgar.com/shop/innovation-dynamism-and-economic-growth>

18. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy URL: www.ukrstat.gov.ua

A. A. Моголивец

Деловые циклы в строительной отрасли: выявление, анализ, оценка

Осуществлено теоретическое обобщение подходов к экономической цикличности, проанализированы различные типы экономических циклов, их особенности и причины. На основе показателей изменения объема ВВП Украины и строительства за 2002-2018 гг. Определено, что экономическая цикличность присуща украинской экономике, среди колебаний деловой активности достаточно четко можно выделить двух-четырёхлетних циклов Китчина, циклы Жюгляра, которые имеют период колебаний семь-одиннадцать лет.

Ключевые слова: строительство, экономический цикл, индикаторы, деловая активность, финансовая устойчивость

A.A. Mogolivets

Business cycles in the construction industry: identification, analysis, evaluation

A theoretical generalization of approaches to economic cyclicity, the various types of economic cycles, their features and reasons are analyzed. Based on the indicators of changes in the volume of GDP of Ukraine and construction in 2002-2018, it is determined that economic cyclicity is inherent in the Ukrainian economy, among the fluctuations of business activity, it is quite clearly possible to identify two-four-year cycles of Kitchin, cycles of Zhyuglyar, which have a period of fluctuations of seven to eleven years.

Key words: construction, economic cycle, indicators, business activity, financial stability.